

Lokale televisie en lokale cultuurpolitiek

Inleiding door drs. W.P. Knulst^{x)}, Wetenschappelijk Hoofdambtenaar bij het Sociaal en Cultureel Planbureau, voor het Gezelschap van Beleidsambtenaren op Kunstgebied, 24 september 1982, Agora te Lelystad.

Media dreigen te worden veronachtzaamd in de culturele wereld

Er is de afgelopen tijd in de cultuurpolitiek heel wat overhoop gehaald! In de eerste plaats is er de kwestie van de decentralisatie. Het gaat hierbij om de vraag of - en in hoeverre - kunstbeleid ingepast of aangepast gaat worden t.o.v. de Kaderwet specifiek welzijn. Thans wordt er - zoals u bekend is - seriëus gestudeerd op de wenselijkheid van een afzonderlijke Wet op de Kunsten. In de tweede plaats hebben we te maken met bezuinigingen op het gebied van kunst en cultuur, welke last naar verhouding zwaar drukt op het cultuurbeleid van de gemeenten. Terwijl de publieke opinie zich de laatste dagen sterk richt op de inkrimping en reorganisatie van het orkestbestel, is er, zoals u dagelijks ondervindt, veel meer aan de hand onder het hoofdstuk bezuinigingen: toneelgezelschappen, kunstuitleencentra enz. In de derde plaats is er volop beweging aan het mediafront. Over dit onderwerp en dan met name over de vraag hoe de overheden hun beleid t.a.v. media zouden moeten inrichten, heeft de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (voortaan: W.R.R.) begin september een indrukwekkend rapport uitgebracht: Samenhangend Mediabeleid.

De ontwikkeling van lokale omroep; video en de opkomst van abonnee-televisie zijn cultuur-politieke feiten van de eerste orde. Toch is het opgevallen dat men zich in culturele kringen daarover niet erg opwindt. Natuurlijk: decentralisatie, het orkestbestel, de bespeling van de Stopera, de dreigende opheffing van enige toneelgezelschappen enz. geven weinig gelegenheid om op andere zaken te letten. Toch denk ik wel eens, dat we teveel zitten te sleutelen aan "de culturele rijwielbrigade" en daardoor geheel geen rekening houden met "het culturele snelverkeer". Niet alleen de hoeveelheid, maar ook de aard van de beslommingen hebben de blik in één richting vastgehouden. Vooral door de Kaderwet is de laatste jaren hoofdzakelijk gelet op de verhouding tussen kunst en welzijnsvoorzieningen; op de verschillen niet minder dan op de overeenkomsten. De relatie tussen cultuur en terreinen die inhoudelijk wel sterk verwant zijn, zoals dat van de media, is hierdoor sterk verwaarloosd. Over deze relatie wil ik het nu met u gaan hebben. Maar daarvoor lijkt het me zinvol om kort in te gaan op het genoemde advies van de W.R.R., zodat onze beschouwingen over cultuur- en mediabeleid niet in het luchtledige blijven zweven.

Wat houdt dit media-advies aan de regering zoal in?

De W.R.R. heeft in grote lijnen gekozen voor een toekomstig mediabeleid, dat ruim baan geeft aan de ontwikkeling van nieuwe media, waarbij on-ervangbare publieke belangen zonodig van overheidswege worden beschermd. Tot die belangen zijn o.m. gerekend: een pluriforme landelijke omroep; een pluriforme landelijke dagbladpers en de culturele functie van de omroep. Die belangen zouden, niet zoals voorheen, afgaschermd moeten worden

x) Auteur van "Mediabeleid en Cultuurbeleid", een studie over de samenhang tussen de twee beleidsvelden; no. 10. Voorstudies en achtergronden mediabeleid, uitgebracht t.b.v. het advies Samenhangend Mediabeleid door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

door alle nieuwe ontwikkelingen krampachtig af te houden die het bestaande bestel zouden kunnen ondergraven. Neen, men heeft gekozen voor een tamelijk geliberaliseerd beleid. Niet het bestel als zodanig, maar alleen de werkelijk waardevolle elementen daarvan wil men veilig stellen. Het valt daarbij op, dat de W.R.R. eigenlijk alleen de landelijke omroep en de landelijke pers op het oog heeft, als gewichtige voorzieningen. Hij ziet de landelijke instellingen als het ware als basisvoorzieningen en de nieuwe media, lokale omroep, satelliet- of abonneetelevisie als aanvullende voorzieningen: De franje waarin lokale gemeenschappen en ook wel uitgeversbedrijven zich mogen "uitleven".

Als contragewicht voor de grotere toevloed van soap-opera's, quizzes, sterrenslagen e.d. die de W.R.R. door satelliet- of abonneetelevisie op ons af ziet komen, toont hij zich voorstander van een scherper geprofileerd programma-aanbod door ideële omroeporganisaties en van een cultureel ("Third program") aanbod dat onafhankelijk van ideologische organisaties wordt verzorgd. Indien het aan de W.R.R. ligt, zullen abonnees van omroepbladen niet langer als omroepleden meetellen, maar alleen personen die zich uitdrukkelijk als aanhanger van een omroeporganisatie bekennen. Het zou minder lonend moeten worden om alsmaar populaire programma's voor te zetten, omdat de W.R.R. meent dat de aanwezigheid van een aanhang en niet de omvang daarvan, van belang is voor een plaats in het bestel.

Wat heeft de W.R.R. "te bieden" voor de lokale en regionale omroep? Ik vat dit evenals het bovenstaande kort samen aan de hand van enige punten:

- Regionale omroep zou er alleen moeten komen indien er in een streek een duidelijke behoefte is gebleken. Dit zou tot uiting moeten komen in de bereidheid om als streek bij te dragen in de financiering.
- Niet streven naar een landelijke bedekking van regionale omroepen, door een plan dat van bovenaf is opgelegd.
- Geen etherreclame in de regionale omroep.
- Regionale omroepen coördineren vanuit de N.O.S.

Lokale radio-omroep

- Gemeenten zouden zelf moeten beslissen over de toelating van zendgemachtigden, binnen enige globale richtlijnen in een nieuwe Omroepwet.
- Lokale radio moet worden bekostigd uit gemeentesubsidies en/of uit donaties van inwoners of verenigingen.
- Geen reclame.

De kabel als transportmiddel (doorgifte)

- Houders van een exploitatievergunning voor een centrale antenne-inrichting (dat zijn veelal de gemeentebesturen) zijn in beginsel vrij in de keuze van zenders, die zij aan hun abonnees doorgeven. Wel zouden ze moeten worden verplicht om een minimumpakket, met daarin de Nederlandse Omroep, door te seinen.
- Consumenten dienen te kunnen kiezen tussen een minimum en een uitgebreider pakket van t.v.-zenders.

- N.O.S. zou moeten gaan optreden als centrale instantie voor de vereffening van auteursrechten.
- Overheden kunnen desgewenst cultureel waardevolle zenders, waarvoor slechts een minderheid van de inwoners belangstelling heeft, door subsidies beschikbaar houden.

De kabel als overbrenger van programma's; lokale televisie

- Desgewenst mogen gemeenten lokale televisie ontwikkelen uit de opbrengsten van lokale televisiereclame. Hierin is alleen ruimte voor lokale adverteerders.
- Gemeenten zouden een commissie ex. art. 61 Gemeentewet kunnen samenstellen, die als "Kabelraad" gaat beslissen over de verlening van zendconcessies aan groepen of instellingen. Ook uitgevers van persorganen mogen zich hierbij als gegadigden melden.
- Gemeentebesturen zouden zelf moeten beslissen over de inrichting van de lokale televisie, binnen enkele algemene voorwaarden en richtlijnen van een te ontwerpen Kaderwet Kabelomroep. (zgn. bevoegdheid in gebondenheid.).
- Informatieve en opiniërende programma's dienen onafhankelijk van het gemeentebestuur tot stand te komen en op basis van een redactiestatuut te functioneren.
- Gemeentebestuur kan zendtijd reserveren voor voorlichting over gemeentelijke aangelegenheden.

Kanttekeningen bij het W.R.R.-advies

De W.R.R. ziet lokale televisie als een aanvulling op de landelijke. In verstrooiende zowel als informatieve zin, dient het lokale karakter tot uitdrukking te komen. Hij noemt hierbij: bijdragen van plaatselijke kunstinstellingen, amateuristische - en professionele muziek-, toneel- en cabaretgroepen. Dit alles als garnering bij de hoofdschotel, die bestaat uit plaatselijke actualiteiten. Daarnaast ziet de W.R.R. een belangrijke rol voor lokale televisie als communicatiemiddel van - en voor culturele minderheden; aktiegroepen; het verenigingsleven e.d. De W.R.R. spreekt van omroepfuncties indien uitzendingen voor een algemeen publiek zijn bestemd en ook in algemene zin zijn te ontvangen. Daarnaast onderscheidt de Raad een specifieke dienstverlening via de kabel, die niet algemeen is te ontvangen en die dus ook niet als omroepfunctie dient te worden geregeld en beheerd. Onder die vorm vallen: abonneetelevisie, viewdata en de kabelkrant. Deze diensten verschillen volgens de W.R.R. niet essentieel van het uitgeven van kranten of tijdschriften, omdat de abonnee bij beide soorten diensten afzonderlijk moet betalen.

Binnen enige algemene richtlijnen zou elke organisatie c.q. onderneming aan dit soort dienstverlening moeten kunnen deelnemen, dus ook de grote uitgeverijen die reeds van ongeduld popelen. Het ziet er overigens niet naar uit dat dit binnenkort door de regering wordt overgenomen. Ervaringen uit het buitenland leren, dat televisiekanalen waarvoor het publiek apart betaalt, in het begin volgestouwd worden met de meest populaire programmasoorten. Toch moet men niet uitsluiten dat een fenomeen als abonneetelevisie op den duur bijzonder nuttig blijkt om televisiekijkers met een verweende, exclusieve smaak van dienst te zijn, d.w.z. met kwaliteitsfilms, balletopnamen e.d.

Het lijkt geen twijfel dat lokale overheden op den duur kunst en cultuurbeleid zowel via podia en zalen als via de kabel kunnen gaan voeren.

Ofschoon de voorstellen van de W.R.R. reeds verschillende uitdagingen bevatten voor een kunst- en cultuurbeleid, heeft de W.R.R. volstaan met een schets van een samenhangend omroep- en persbeleid. Geen samenhangend mediabeleid! Belangrijke media zoals boeken en films en instellingen die veel met media te maken hebben, zoals de bibliotheek, het vormingswerk maar ook de muziek, het theater, blijven onbesproken. Hoe het beleid op die terreinen er in een toekomstige media-situatie uit moet gaan zien vertelt de W.R.R. ons niet.

De voorzetten die het Sociaal en Cultureel Planbureau op dit punt heeft gegeven (in het rapport Mediabeleid en Cultuurbeleid) heeft de W.R.R. niet uitgespeeld.

Toch zullen cultuursubsidiënten die vraag vroeg of laat op zich zien afkomen: De kennisname van cultuur en educatief materiaal geschiedt op steeds groter schaal via moderne communicatietechnieken en wie het grote publiek wil bereiken kan niet onverschillig blijven voor diens manier van voorzieningengebruik.

Ik vind het een gunstig teken, dat u als beleidsambtenaren van de grotere cultuurgemeenten die discussie wilt aangaan. Eigenlijk is het nog wel zo gelukkig, dat via dit contact een rechtstreekse dialoog kan ontstaan over een samenhangend media- en cultuurbeleid.

In mijn slotbeschouwing over een samenhangend cultuur- en mediabeleid, heb ik geschreven dat de beste kansen daarvoor niet liggen bij de rijksoverheid, maar bij de grote gemeenten. Dit omdat het lokale omroepbeleid nog goeddeels van de grond moet komen, terwijl bij het rijk een jarenlange traditie van verkokerd beleid zou moeten worden doorbroken. Bovendien zitten gemeenten veel dichterbij dan de rijksoverheid op het distributieproces van informatie en cultuuruitingen, terwijl een samenhangend beleid met name in de distributiefase gestalte zou moeten krijgen en daar ook de grootste uitdagingen inhoudt.

Waarom samenhang?

Waarom is samenhang tussen media- en cultuurbeleid gewenst?, zo zult u zich afvragen. Ik geef u daarvoor mijn argumenten:

- (1) Er bestaat naar inhoud en vorm een grote verwantschap tussen cultuur, en mediaproducten. In de eerste plaats bedienen kunstuitingen als film, fotografie of literatuur zich van overeenkomstige communicatietechnieken als andere media. In de tweede plaats voorzien media, zoals televisie, radio, geluids- of beelddragers in een belangrijk verspreidingskanaal voor uitingen van kunstzinnige waarde zoals concerten, toneel, ballet- of opera-uitvoeringen. Omroep, dag- en weekbladen en tijdschriften voorzien verder in een kanaal voor informatie en opiniëring over cultuur. In de vierde plaats steunt de produktie van muziek-, theater- of showprogramma's voor de omroep en copy voor gedrukte media op een creatief potentieel dat veel verwantschap heeft met de kunstbeoefening. In de vijfde plaats zijn producten die via media en via cultuurinstellingen openbaar worden gemaakt, ondanks mogelijke kwalitatieve verschillen, in essentie geestesgoederen; producten van creativiteit, waarop men auteursrechten kan doen gelden. Ze behoren als zodanig tot onze immateriële cultuur.

In de zesde plaats worden cultuur- en mediaproducties letterlijk aan de openbaarheid prijs gegeven. Kennisname staat vrij, alsook de hoeveelheid van de consumptie en de zin die men eraan toekent. Tenslotte vindt de beoordeling van beide soorten produkten plaats aan de hand van kwaliteitsstandaarden, omdat er geen absolute maat bestaat om vast te stellen of informatie of expressievormen "voldoen". In beginsel zijn zowel media- als cultuurprodukten te beoordelen vanuit professionele, ideologische of commerciële standaarden voor kwaliteit. Noch voor media - noch voor cultuuruitingen bestaan er beoordelingsnormen met een algemeen gezag.

- (2) Bij de participatie aan cultuuruitingen zijn geluids- en/of beeldopnamen; radio- en t.v.-uitzendingen een steeds belangrijker rol gaan spelen. Indien men de kennisname van waardevolle cultuurprodukten wil bevorderen, - en ik heb zolang ik met cultuurbeleid te maken heb nooit anders gehoord dan dat de overheid dat graag wil -, dan moet men in beginsel aandacht schenken aan alle communicatiewegen waarlangs een waardevolle inhoud het publiek kan bereiken. Een modern cultuurbeleid houdt niet op bij het doek van de schouwburg, de tourniquet van het museum, of de deur van het vormingscentrum.

Cultuurverspreiding via media blijkt een belangrijke aanvulling op - en voor grote groepen burgers zelfs - vervanging van een openbaarmaking op podia en in zalen. Ook bibliotheken zijn van groot belang voor de verspreiding van literatuur, muziekopnamen, en in de toekomst: videobanden. Ze horen niet minder tot de culturele instellingen als musea, ondanks het feit dat ze - en naar mijn smaak veel te veel - in de sociaal-culturele hoek zijn verzeild geraakt.

- (3) Er bestaat veel overeenkomst in bedoelingen en motieven voor omroep-, pers-, bibliotheek-, museum-, archieven- en kunstbeleid. Alle genoemde beleidssectoren beogen bij te dragen aan: - de uitingsvrijheid; - de verscheidenheid in de produktie en circulatie van ideeën en uitingen en aan de blikverruiming van het publiek.

- (4) Het aanbrengen van samenhang tussen media- en cultuurbeleid zou kunnen leiden tot een grotere pluriformiteit in aanbod voor verspreid wonende publieksgroepen, dan thans het geval is.

Veel kleine gemeenten hebben een te beperkt "draagvlak" voor een ruim gesorteerde boekhandel; platenhandel, bioscoop met kwaliteitsfilms; de regelmatige vertoning van kwaliteitstoneel, - dans, opera enz.

Een bibliotheek zou in zo'n situatie een uitkomst betekenen voor publieksgroepen met een specifieke voorkeur voor literatuur. De bibliotheek kan ook zeer nuttig zijn voor geluidsopnamen en waarom eigenlijk niet voor beeldopnamen van theatermanifestaties? Wat een bibliotheek kan uitlenen, kan een lokale culturele instelling ook via de kabel uitzenden.

Dat aanbod komt er niet vanzelf. Daar is een moderne cultuurpolitiek voor nodig. In zo'n politiek zal men trachten het aanbod aan levende cultuur in nauwe samenhang met het "mediale" cultuuraanbod te programmeren; even goed als het plaatselijk vormingswerk in nauwe samenhang met de lokale educatieve uitzendingen.

Het toekomstige medialandschap maakt het mogelijk om de wijze waarop informatie en cultuur worden verspreid, optimaal af te stemmen op de omvang, de locatie en de interesses van publieksgroepen. Zoiets gebeurt bij reclamecampagnes al jaren. Daar heet dit "media-planning". Natuurlijk, ik weet ook wel dat cultuurbeleid voeren iets anders is dan produkten uitventen.

Toch moet men bedenken dat een cultuurminnaar in Terneuzen, weinig wijzer wordt van een pluriforme toneel, muziek, film-, of ballet-productie, indien hij daarvan niets in het plaatselijke aanbod merkt. "Een goeie opname is beter dan een verre bühne", zal zo iemand denken. De visie op een pluriform aanbod wordt in de huidige cultuurpolitiek te sterk bepaald door het gezichtspunt van de producent en zijn landelijke subsidiënt. Men kijkt naar pluriformiteit in landelijk opzicht. Maar er bestaat geen landelijke consument. Een consument manifesteert zich altijd plaatselijk.

In een toekomstige situatie wordt het mogelijk om verscheidenheid binnen de gezichtskring voor de afnemer gestalte te geven. Indien men echter een rijk geschakeerd cultuuraanbod via een veelheid van distributiewegen beschikbaar zou willen stellen, dan moeten nu wel vast de eerste stappen daartoe worden gezet. Een eerste stap zou kunnen zijn om de programmering van het podia- en dat van het lokale media-aanbod op elkaar af te stemmen.

Ik wil niet het misverstand oproepen dat ik er een voorstander van zou zijn om het levende kunstcircuit in zijn geheel in een beeldbuis te persen. Ik meen, in tegenstelling daarmee, dat een rijk cultuuraanbod via media, een brede levende kunstpraktijk nodig heeft. Maar ook het omgekeerde geldt. Een cultuur die wil leven onder een publiek kan het niet stellen zonder media. Een t.v.-bewerking kan de interesse voor klassieke literatuur revitaliseren. Een t.v.-opname bevordert de belangstelling voor een theatergezelschap, en ook een uitzending over een museumcollectie werkt prikkelend voor het bezoek.

Ik kom hiermee op mijn vijfde argument.

- (5) Samenhang tussen media- en cultuurbeleid is nodig om concurrentie tussen verschillende verspreidingskanalen vanuit een algemener standpunt te neutraliseren of zelfs om te zetten in samenwerking. Ik wil daarop nu niet verder ingaan, maar men kan zich voorstellen dat letterkunde- en bibliotheekbeleid, de filmproductie en de vertoning daarvan op televisie beter op elkaar zijn af te stemmen dan nu het geval is. Indien het uit een cultuurpolitieke gezichtshoek om het even is of een lezer via de boekhandel of via de bibliotheek kennis neemt van literatuur, dan moet het voor een auteur en uitgever ook even voordelig zijn om publicaties via het verkoop- als via het uitleenkanaal te verspreiden.
- (6) Een zesde argument zie ik in de branchevervaging die zich voordoet tussen de kunstpraktijk en de bedrijvigheid rond de media. Waardevolle creativiteit manifesteert zich thans langs vele wegen en in uiteenlopende bedrijfstakken. De scheiding tussen media en traditionele, ambachtelijke kunstvakken is institutioneel en beleidsmatig nog steeds scherp, maar werkt misleidend bij de vraag waar produkties van artistieke kwaliteit (kunnen) opduiken. Die grens werd aanvankelijk bevestigd door het feit dat kunstprodukties in

traditionele uitvoering vaak verliesgevend waren, terwijl cultuuruitingen via media hun geld wel opbrachten. De ene soort had subsidie nodig en de andere niet. Dat verschil is aan het verdwijnen. Ook het Nederlandse kwaliteitsprodukt via televisie, b.v. een dramaserie, is kwetsbaar door zijn arbeidsintensieve karakter en zal zonder speciale aandacht worden verdrongen door de zoveel goedkopere series uit het buitenland.

Dat brengt me op mijn zevende argument.

- (7) De opkomst van nieuwe elektronische fenomenen, zoals: video, beeldplaat, abonneetelevisie, satelliet-televisie, zal de stroom producten uit de Amerikaanse cultuurindustrie doen aanzwellen. Aandacht voor de positie van het Nederlandse cultuurprodukt op de verschillende deelmarkten, lijkt daardoor meer dan ooit nodig. Hiervoor zullen de cultuurbedrijven, de Nederlandse omroep en de subsidiënten van cultuur de handen ineen moeten slaan en een gezamenlijk beleid gaan uitzetten.

Ik zie in de lokale televisie een potentieel voor de ontwikkeling van een goed en gevarieerd Nederlands mediaproduct. De kansen daarop zijn echter nog niet groot. Vrij algemeen - en ook op C.R.M. - beschouwt men de lokale televisie als een "speelhoek" voor amateurs, vrijwilligers, aktiegroepen en vormingswerkers. Natuurlijk zal er desgewenst ruimte moeten zijn voor sociaal-culturele activiteiten op lokale televisie. Toch meen ik dat gemeenten zelf moeten beslissen welke functies ze aan hun lokale medium zullen toekennen. Laat de gemeenten hun gang maar eens gaan. Voordat je het weet heb je Groningse, Nijmeegse of Rotterdamse televisieproducties, die de zuilen graag onder hun eigen label op een landelijk net willen uitbrengen. Hebben niet de meeste Nederlandse cultuurproducenten, of het nu gaat om journalisten voor een kwaliteitskrant, een filmersteam, een theatergezelschap of een muzikensemble een stedelijke signatuur? De creatieve potentie van grote gemeenten moet ook in een productiecircuit voor lokale televisie worden uitgedaagd. Deze potentie behoort niet te worden beknot tot folklore of vrijwilligerswerk, zodat Hilversum het monopolie kan behouden voor het professionele televisievak.

Het is daarom een gelukkig idee dat de lokale televisie desgewenst zijn geldmiddelen mag verruimen met inkomsten uit reclame. Misschien spreken we elkaar nog wel eens over een jaar of tien en dan over een omroepvoorziening waarbij de lokale omroep als basisvoorziening wordt beschouwd en aan de landelijke omroepen een aanvullende "steunfunctie" wordt toegedacht. Is het niet vreemd dat we dergelijke verhoudingen bij veel andere voorzieningen eigenlijk heel normaal vinden?

Verskil in accenten tussen media- en cultuurbeleid

Mediabeleid en cultuurbeleid hebben veel met elkaar te maken, of zouden - vooral bij de lokale omroep - veel met elkaar te maken moeten hebben. Toch mag deze voorkeur voor een grotere samenhang, ons niet blindmaken voor een verschil in motieven dat bestaat tussen de zorg voor een pluriforme informatievoorziening en de zorg voor kunst en cultuur.

Bij de zorg voor een veelkleurige informatie staat het belang van deze grondstof voor de democratische meningsvorming voorop. De overheid houdt zich principieel afzijdig van de uiteenlopende kwaliteiten die bij de informatievoorziening in het geding zijn. Haar streven is er wel op gericht om de voorwaarden voor dit spel te begunstigen en zoveel mogelijk stromingen die onder de bevolking leven aan bod te laten komen.

Bij kunst- en cultuurbeleid kiest de overheid wel partij, in zoverre dat ze alleen uitingen steunt die voldoen aan professionele c.q. artistieke kwaliteitsmaatstaven. Natuurlijk zijn lang niet alle cultuuruitingen aangewezen op overheidssteun, maar ook indien dit wel zo zou zijn, zou de overheid ze niet zoals politieke berichten als onderling gelijkwaardig behandelen.

Bij de steun aan cultuuruitingen oriënteert ze zich evenmin op de verschillende voorkeuren die er in dit opzicht onder de bevolking leven. Integendeel, mag men wel zeggen; kunstsubsidies hebben vaak de bedoeling om de publieke voorkeur, zoals die zich doet gelden in het marktmechanisme, te corrigeren.

Dit verschil in benadering, waarbij de overheid in omroepzaken de uiteenlopende voorkeuren onder het publiek voor lief neemt, terwijl ze bij cultuurbeleid een superieur geachte kwaliteit ten voorbeeld stelt, levert veel brandstof voor wrijvingen tussen de omroep- en de kunstwereld. Zo gaan er geregeld stemmen op in de kunstwereld, waaruit blijkt dat men vindt dat het omroepaanbod eigenlijk volgens de kwaliteitsstandaarden van de kunstbeoefening zou moeten worden verzorgd.

In het huidige CRM-beleid ligt de tegenstrijdige bejegening van cultuurprodukten duidelijk opgesloten. De culturele, verstrooiende en educatieve functies van de landelijke omroep zijn toegedacht aan organisaties die in het algemeen door hun levensbeschouwelijke of politieke boodschap tot de ether zijn toegelaten.

Niet aan instellingen die uitblinken, of op zijn minst gespecialiseerd zijn in cultuur, amusement of educatie. Deze elementen van het omroepaanbod - en dan hebben we het over ca. tweederde van het televisiemenu - worden behandeld als een aanhangsel van een ideologische gezindheid.

Zo gaat het volgens het model van de Omroepwet. Op enige étages hoogteverschil in de CRM-kantoorflat zetelt het Directoraat-Generaal voor Culturele Zaken. Dit departementsonderdeel selecteert wel specialistische en uitmuntende producenten voor de verzorging van cultuur in zalen.

Goed beschouwd komt het er eigenlijk op neer, dat we voor het cultuuraanbod, dat via de omroep dagelijks een omvangrijk publiek bereikt, niet zo nauw kijken, als bij het aanbod in zalen dat door een veel geringer en meestal ook gemiddeld deskundiger publiek wordt genoten.

Omdat de politieke en staatkundige functies van informatie in het omroepbeleid geheel voorop staan, en het cultuurbeleid vrij eenzijdig gericht is op direct openbaar gemaakte cultuurprodukten, valt de culturele functie van media op dit moment in een beleidsvacuum.

We zijn bezorgd om de politieke veelkleurigheid van de landelijke omroep- en dagbladpers; we zorgen voor 29 toneelgezelschappen en 15 orkesten, maar het aanbod van drama, film en muziek via omroep, kabel, cassette of video zal ons verder een zorg zijn

Aantrekkelijke perspectieven voor lokale cultuurpolitiek

Het lijkt me een groot voordeel en ook een enorme uitdaging, dat een lokaal omroepbeleid, zonder een erfenis van een vroegere verzuilde samenleving, een rationele opzet voor een omroepvoorziening kan kiezen. Voor elke programmacategorie zijn afzonderlijk en ter zake deskundige programmamakers aan te trekken. Hierbij kan voor elke programmasoort uitgegaan worden van eigen criteria voor kwaliteit en verscheidenheid: Voor de informatieverzorging zijn b.v. de politieke stromingen in de gemeente een belangrijk gegeven; voor de verzorging van ontspanning en cultuur zal men veeleer letten op een verschil in leefstijlen onder het publiek.

Vanzelfsprekend kan men in plaats van het verlenen van concessies per programmacategorie, ook teams van programmamakers die een bepaalde leefstijl vertegenwoordigen, vergunning geven om een meer omvattend pakket van programma's te verzorgen. In ieder geval is het de taak van de met omroepbeleid belaste raad of commissie, toe te zien op de kwaliteit en de verscheidenheid van het programma-aanbod. Indien programmamakers als representant van een groepering onder de burgerij zendtijd hebben verkregen, dan behoort het ook tot de taak van de omroepautoriteit om periodiek te toetsen of die groepering nog wel iets vertegenwoordigt. Een omroepbeleid dat op flexibele wijze wil inspelen op veranderingen in de lokale samenleving, zou er voor moeten waken om organisaties voor onbepaalde tijd concessies te verlenen. De praktijk leert dat er geen omroeporganisaties bestaan die zichzelf na verloop van tijd overbodig achten. Dat oordeel hoort te berusten bij de bevoegde autoriteit, die ook verantwoordelijk is voor de verdeling van zendvergunningen.

Natuurlijk zal de raamwetgeving die voor procedures en globale voorwaarden voor de inrichting van de lokale televisie vermoedelijk gaat ontstaan, ook garanties vragen, die de onafhankelijkheid van programmamakers t.o.v. het gemeentebestuur waarborgt. Dat ontslaat het gemeentebestuur of diens bevoegde raad of commissie echter niet van de taak om zelfstandig te beslissen over de gewenste hoofdbestanden van de omroepvoorziening. De globale inrichting en taakstelling van de lokale omroep vormt een cultuurpolitiek zeer gewichtige aangelegenheid. Er is alle aanleiding om deze "cascobouw" van de lokale omroep zorgvuldig voor te bereiden. Gemeenten die slecht beslagen ten ijs komen, dreigen een te gemakkelijke kluit te worden voor de landelijke zuilen, of de grote uitgeversbedrijven.

Ter verruiming van hun territorium zijn deze maar wat graag bereid om "ter assistentie" bij te springen. Het zou erg jammer zijn, indien de gemeenten de zeggenschap die ze op het gebied van omroepbeleid gaan verkrijgen niet zelfstandig gaan benutten voor een eigen wijze koers.

Hoe de lokale omroep ook ingericht zal gaan worden, vroeg of laat zal de discussie zich toespitsen op de vraag hoeveel aandacht toebedeeld wordt aan minderheids-interesses zoals blikverruimende - of kunstprogramma's. Een lokale omroep die bekostigd wordt uit lokale publieke middelen en revenuen uit advertenties, staat automatisch onder druk van de "grootste gemene deler" onder de bevolking en zal

aangespoord worden, rekening te houden met de smaak die onder brede bevolkingslagen voorkomt. Ik besef dat de mate van geestelijke verlichting en vrijzinnigheid, die in een gemeente heerst, van groot belang is voor de speelruimte die aan minderheidsinteresses wordt geboden. Er bestaan geen pasklare recepten om cultuurpolitiek gewichtige functies veilig te stellen en in te passen in de lokale omroep.

Sommige deskundigen zweren bij de zgn. "sandwich-formule" waarbij de moeilijker bevattelijke onderwerpen (zoals kunst) liggen ingebed tussen de populaire thema's. Anderen houden het echter op een "gescheiden verpakking" en willen het exclusieve niet mengen met het populaire, opdat het "kruidige karakter" van het exclusieve niet verloren gaat.

In het rapport "Mediabeleid en Cultuurbeleid" heb ik de voor- en nadelen van beide formules gewogen. We zouden daarop in de discussie eventueel nog verder kunnen ingaan.

Eén ding staat voor mij vast: Het gemeentelijk kunst- en cultuurbeleid moet zich vroegtijdig bemoeien met-en zonodig invechten in-de besluitvorming over de inrichting van de kabeltelevisie. Cultuurbeleid zou zich nu eens niet, zoals bij eerdere gelegenheden, zelfgenoegzaam moeten distanciëren van massamedia. Ik hoop dat u zich gaat inspannen om van de kabel een culturele slagader te maken.